

děj pokračuje. Zajímavý je poznatek, že ve spise, kde je sdostatek parodií, bývá jen málokdy parodován Vergilius, básník Martianem Capellou velmi obdivovaný.

Kniha *Come dice il poeta* je vedle sborníčku *Prosimetrum e Spoudageloion*, vydaném v Miláně v r. 1982, vlastně jedinou monografií věnovanou soustavně užívání veršů v prozaickém kontextu v antické literatuře. Považují ji za velmi zdařilou a vítám ji jako první vlaštovku, která ukazuje, že třebaže mají klasická studia staletou tradici, zůstává i pro dnešního klasického filologa ještě mnoho nevyjasněných problémů. Nutnost mnohostranného zkoumání prosimetra, jak postupně vyplývala z jednotlivých kapitol předložené práce, jsem tu již několikrát zdůraznila. Měla bych však zásadní poznámku spíše technického charakteru: podle mého názoru není nejšťastnější, užívají-li autoři pro prosimetrické veršové pasáže soustavně termínu „citazione“; dostávají se pak totiž do obtíží plynoucích z toho, že verše sice na jedné straně představují pouhé citáty v pravém slova smyslu, ale na druhé straně, a o to vlastně v knize jde, tu máme často co činit s verši, které funkci pouhých citátů výrazně překračují. Tento problém jsem se sama pokusila řešit zásadním terminologickým odlišením: proti citátům stavím plnohodnotné prosimetrum, tj. takové veršové pasáže, kdy měl autor i jinou možnost než vyjádřit se veršem, přesto ho však zcela záměrně použil.

Dagmar Bartoňková

Ludi Horatiani

... čili „horatiovské hry“. Pod tímto lapidárním titulem ve dnech 26.–28. listopadu 1993 proběhl na mnichovské univerzitě pozoruhodný seminář a kulturní festival. Bezprostředním důvodem a „zámkou“ k jeho uspořádání bylo dvoutisící výročí smrti Quinta Horatia Flacca, od níž 27. listopadu uplynulo přesně 2000 let. Ačkoliv se této akce zúčastnili odborníci (zejména filologové a literární vědci) z celé řady zemí, jejím posláním nebyla izolovaná akademická diskuse. Naopak, bezprostředním záměrem jejích pořadatelů bylo oživení zájmu o antickou kulturu u co nejširší veřejnosti, připomenutí inspirující osobnosti Horatiovy. Tvůrce natolik „moderního“, v tom nejlepší smyslu slova, že jeho verše dodnes, přes propast dvou tisíciletí, vyjadřují životní pocit, *modus vivendi*, myšlenkový a hodnotový svět evropského člověka.

Z odborných přednášek a seminářů, probíhajících paralelně v několika řadách, vzbudila největší ohlas zahajovací řeč mnichovského profesora Wilfrieda Stroha *De Horatii vita et operibus* a přednáška freiburgského profesora Eckarda Lefevra *Cur Horatius vitam privatam rebus publicis praetulerit*. Zvláštní řada přednášek byla věnována recepci a ohlasům Horatiova díla ve středověku a novověku (*Fidel Rädle: De Amarcii sermonibus Horatianis*, *Ibolya Tar: De Horatio a poetis Hungaris imitatione expresso*, *Bernhard Teuber: De Luisio Legionensi poeta Platónico et Christiano, Hispaniae qui merito nuncupatur Horatius*). Spolu s touto odbornou částí se v rámci přednáškových cyklů uskutečnilo několik akcí zaměřených na propagaci klasických (zejména latinských) studií mezi laickou veřejností. Z nich stojí za zmínku zajímavá a humoru nepostrádající přednáška Klause Mühla *Antiquitas cottidiana*, názornou a živou formou dokumentující využití latiny a antických motivů v reklamě, obchodě a každodenní společenské komunikaci. K dalšímu zpestření pak přispělo povídání o dětských hrách ve starém Římě (*Ursula Brunner*) a dramatizace Horatiovy satiry o městské a venkovské myši (*Satiry 2, 6*) v podání studentů gymnázia v Burghausenu.

Vedle zmíněných akcí se v rámci her uskutečnila celá plejáda přitažlivých kulturních podniků. Souborná výstava ve vestibulu mnichovské univerzity všestranně dokumentovala Horatiův život, dílo a jeho reflexi v pozdějších epochách. Zasloužený ohlas sklídila „první německá“ inscenace Senekovy tragedie *Troas* v provedení studentů mnichovského Ústavu klasické filologie. Nemenší zájem publika pak vzbudil slavnostní koncert ve velké univerzitní aule, na němž zazněly skladby inspirované Horatiovou poezií. Vedle opusů Josepha Haydna a Antonia Salieriho tvořila větší část

RECENZE A REFERÁTY

koncertu díla brněnského skladatele a vynikajícího latinisty Jana Nováka, který po svém odchodu z okupované země právě zde, v Mnichově, nalezl přázele i všestranné porozumění pro svou práci. K vysoké úrovni koncertu přispělo vystoupení skladatelovy dcery Dory i jeho dalšího příbuzného – hvězdy brněnské opery – Richarda Nováka. Jeho nádherná sóla přijal zaplněný sál s hlubokým uznáním. Poněkud „rozvernějšího“ rázu pak byl závěrečný koncert, na němž vystoupil sbor mnichovských studentů, vídeňský soubor Thiasos a finská džezová kapela Hot Papas. Zdžezované Horatiovy verše vyzněly natolik skvěle, že by snad neurazily ani zatvrzele konzervativního klasického filologa. Celý festival byl také zpestřen různými zábavnými „oddechovkami“, z nichž zaručeně nejúspěšnější bylo vystoupení několika římských jezdců v historicky věrné výzbroji a „plně polní“.

K atmosféře festivalu přispěl i fakt, že na většině jeho akcí se komunikovalo výhradně latinsky. Jedním z těch, kdo se v prvé řadě zasloužili o tuto atmosféru, byl duchovní otec a moderátor mnichovského setkání, již zmíněný profesor Wilfried Stroh (který mimo jiné také navštívil Brno při premiéře latinské opery Jana Nováka Dulcitius roku 1990 a působil jako jazykový poradce při jejím uvedení). Svou skvostnou latinou, živou a nervní gestikulací a oslnujícím, noblesním a přitom humoru nepostrádajícím vystupováním vytvářel věrný dojem antického řečníka či přinejmenším důstojného renesančního humanisty.

Mnichovské hry v sobě vyváženě spojovaly odbornou i populární složku a podaly tak v praxi názornou ukázkou toho, jak přiblížit antickou kulturu soudobému člověku, a jak tohoto soudobého člověka obrátit nenásilnou a často i veselou cestou k pohledu na vlastní kořeny a minulost. Svou úroveň vydaly zároveň další svědectví o kulturní tradici a hluboké vzdělanosti bavorské metropole. Všestranná podpora sponzorů a široký zájem veřejnosti svědčí zároveň o potřebě humanistické a humánní kultury v dnešním zkomercializovaném světě. Naši západní sousedé jimi vytvořili příklad, hodný následování i v našich zeměpisných šířkách...

Lubor Kysučan

Hans Martin Schaller, *Stauferzeit. Ausgewählte Aufsätze*. MGH, Schriften 38, Hannover 1993, 623 stran.

Ač její titul zařazuje publikaci spíše do oboru obecných politických dějin, je kniha neméně významná pro literární historii. Vyšla ve spisech Monumenta Germaniae Historica, institutu, jemuž za mnohé vděčí právě latinská literární mediévistika (kromě řady edic výrazných autorů se pracovníci MGH postarali o vítané pomůcky, např. Hexameter –Lexicon nebo o konkordanci ke Gratianově dekretu). Prof. Schaller je znám i jako autor mnoha statí i monografií o epistolárních sbírkách třináctého století a většina jeho studií s touto tematikou a s literárněhistorickým dosahem je otištěna v recenzovaném souboru.

Spolu s literárními historiky se stále více přiklání i odborníci v diplomatice ke studiu prozatím méně probádané a velmi těžko přehledné oblasti, k epistolární tvorbě, která v diplomatice souvisí s otázkami pravosti a s pohledem na tzv. formuláře a jejich funkci. (Připomeňme, že na poli diplomatiky MGH připravují nové vydání listin Fridricha II., jejichž diplomatický a stylistický rozbor je ostatně obsahem Schallerovy disertace, vydané tiskem v letech 1957 a 1958.) Rovněž pro literární mediévistiku představují sbírky listů nejméně prozkoumaný žánr, přitažlivý navíc svou souvislostí s rétorikou. Pro latinskou literaturu českého středověku má pak epistolární umění štaufského dvora zvláštní význam: jeho hlavní představitel Petr de Vinea měl vliv na Jindřicha z Isernie, činného v kanceláři Přemysla Otakara II. Že je ovšem studium středolatinické literatury a studium listin spjata navzájem ještě hlouběji, prokazuje i brilantní studie „Kanzlei und Kultur zur Zeit Fridrichs II. und Manfreds“ (str. 525–533, pův. publ. 1990), vypracovaná pro